

BIRODALMI, HOLOTT NEMZETI, MÉGIS NEMZETEK FELETTI
Bartók és Kodály korszakjelző katonadal gyűjteménye a
Nagy Háború idejéből*

A katonadalgyűjtés, mint „birodalmi” vállalkozás

Az Osztrák-Magyar Monarchia császári és királyi Hadügyminisztériuma 1916 nyarán, a Nagy Háború második évében, az egyre súlyosbodó háborús körülmények közepette különös lépésre szánta el magát: a minisztériumon belül alapított *Musikhistorische Zentrale (Zenetörténeti Központ)* irányításával nagyszabású, az egész Monarchiára kiterjedő katonadalgyűjtést és -kiadást kezdeményezett. A vállalkozás ötlete Bernhard Paumgartnertől eredt,¹ aki önéletrajzi írásában így idézte fel ötletének megszületését:

„A világháború alatt hadseregünkben én irányítottam a Volksliedsammlung [Népdalgyűjtemény] összeállítását és szervezését. Tőlem származott ennek az átfogó gyűjtésnek az alapgondolata. Hosszú ideje foglalatostkodtam már népdalok gyűjtésével és közreadásával. Hirtelen az az ötletem támadt, hogy a mi oly soknyelvű hadseregünkben a háború káoszából legalább annyi hasznot húzzunk, hogy annak kulturális hatása a jövőben is érvényesüljön [...] Ehhez természetesen felsőbb segítségre volt szükségem. Olyan merész voltam, hogy igencsak szerény katonai rangom ellenére – persze értékes ajánlólevéllel felszerelve – vonatra szálltam és Teschenbe, főparancsnokságunk akkori székhelyére utaztam. Ott bátorkodtam magát Hötzendorfot² fölkeresni, akinek előadtam tervemet. Ő nagyon barátságos volt hozzám, és magyarázatom után egyszerűen annyit mondott: „Na so machen Sie’ halt” – No, fogjon csak hozzá!”³

* A dolgozat a *Száz magyar katonadal* című könyvben részletezett legfontosabb kutatási eredmények egyfajta összegzése, és az 2014. november 4-én elhangzott plenáris előadás kissé átdolgozott formája, lásd SZALAY 2010.

¹ Bernhard Paumgartner (1887–1971) néhány évre rá karmesterként és a Salzburgi Ünnepi Játékok igazgatójaként vált világszerte ismertté.

² Franz Conrad von Hötzendorf gróf (1852–1925) ekkor a cs. és kir. hadsereg vezérkari főnöke volt.

³ PAUMGARTNER 1969. 72.

Ezt követően a felső hadvezetés sajtóosztálya 1916 júliusában megbízta Paumgartnert az újonnan létrehozott *Zentrale* vezetésével. Mivel az általa vezetett vállalkozásba a Monarchia összes nemzetiségét be kívánták vonni,⁴ ezért a feladatokra Paumgartner munkatársakat keresett. Közös ismerős segítségével először Bartók Bélával vette fel a személyes kapcsolatot,⁵ akinek az ajánlására a hivatalos szervek Kodály Zoltánnal is kapcsolatba léptek. Így jött létre az a sajátos helyzet, hogy az *Osztrák Hadügyminisztérium Zenetörténeti Központja* mindkettőjüket külső munkatársként való közreműködésre kérte fel.

A katonadalok összegyűjtését célzó magyar vállalkozás

Magyarországon a Honvédelmi Minisztérium a kultusztárcával összefogva, még az osztrák kezdeményezést megelőzően, ugyancsak katonadalok gyűjtésére kérte fel Bartókot és Kodályt. Ez a felkérés ismereteink szerint szóban történt, ezért csak közvetett értesüléseink vannak róla. Kodály a Budai Őrsereg önkénteseként, felettesétől felmentését kérte azzal, hogy szolgálatát a jövőben egy „szellemi őrsereg” veszi igénybe. Ez így is volt, hiszen ekkoriban kérte fel a Kisfaludy Társaság a nagyszalontai gyűjtésben való közreműködésre, felkérést kapott hadifoglyok közötti gyűjtésre,⁶ Bartókkal együtt magyar, majd osztrák részről pedig a laktanyai gyűjtésekre. Hazai Samu, honvédelmi miniszter 1916. március 1-jén kelt miniszteri utasításában szólította fel a honvédparancsnokságokat a gyűjtés támogatására. Levelének indoklása így hangzott:

„A világháború alatt keletkezett katonadalok, – mint a nemzet történelmi örökbecsű állásfoglalása, hazaszeretete, és királya iránti hűsége egyik néprajzi szempontból is értékes emlékének – zenei szaktekintélyek által tervezett tanulmányozását és összegyűjtését a leghathatósabbban elősegíteni kívánom.”⁷

⁴ Ausztria-Magyarország 11 nemzetiséget foglalt magában: magyar, cseh, szerb, horvát, lengyel, rutén, román, szlovák, morva, szlovén, olasz.

⁵ A közös ismerős Egon Joseph Wellesz (1885–1974) volt, osztrák-angol zeneszerző, zenetudós és tanár.

⁶ A hadifoglyok között való gyűjtés Kodály részéről nem valósult meg.

⁷ Kodály Archívum N-28.52.1–2.

Az utasításban kiemelte, hogy Kodályt és Bartókot a parancsnokokkal való közvetlen érintkezésre is feljogosította. Kodály és Bartók másnapi dátummal személyre szóló. Meghatalmazást kapott a minisztertől,

„hogy a háború alatt keletkezett katonadalokat a szűkebb Magyarország területén a m[agyar] kir[ályi] honvéd csapatok (:póttestek:) és intézetek (:kórházak, lábadozó osztagok:) legénysége körében, az illető parancsnokságokkal közvetlenül történendő érintkezés és meg-állapodás után, művészi szempontok szerint felvehesse.”⁸

A Honvédelmi Minisztérium mindkettőjüknek részletes jegyzéket bocsátott rendelkezésére az irányítása alatt álló katonai intézményekről: a honvédparancsnokságokról, katonai intézetekről, lábadozó osztagokról, valamint hadikórházakról.⁹

Egyesített, közös vállalkozás, osztrák vezetéssel

A két gyűjtőhöz másfél hónap múlva érkezett a közös Hadügy-minisztérium részéről hivatalos, német nyelvű *Leirat (Abschrift)*,¹⁰ amely Hazai Samu szövegét szinte szó szerint átvéve, de Kodály és Bartók zeneakadémiai tanárok „kérését”¹¹ támogatva, utasította a közös hadsereg magyarországi hadtestparancsnokságait arra, hogy a leghathatósabban járuljanak hozzá a gyűjtés sikeréhez. A „katonadal-vállalkozás” ezt követően magyar-osztrák közös ügyként haladt tovább.

Osztrák részről a felkérés fő célja az volt, hogy a közös hadsereg katonadalaiból nemzetiségenként 100–100 dalt tartalmazó daloskönyvsorozat készüljön. Volt ugyanakkor egy nagyobb, és tudományosan bizonyára nem eléggé átgondolt második projekt is: mégpedig mindannak a felgyűjtése, amit a katonák egyáltalán énekelnek, s egy nagy sorozatban való közreadása.¹² A százas daloskönyvek első,

⁸ Kodály Archívum N-28.53.1–2.

⁹ Kodály Archívum N-28.56/1–2.

¹⁰ Közli DILLE 1970. 63. Az irat Bartók Béla hagyatékában található.

¹¹ A megfogalmazás pontatlan, hiszen fordítva történt, a gyűjtőket kérték fel a felsőbb katonai szervek.

¹² *Zenetörténeti Központh*ban létrejött soknemzetiségű gyűjtemény összetételében és minőségében rendkívül esetleges volt, és főként szöveges lejegyzésekből állt. A háború végén szinte az egész megsemmisült.

osztrák darabja hamarosan meg is jelent *Soldaten Liederbuch* címmel, Bernhard Paumgartner szerkesztésében.¹³ A füzet javarészt korábbi négy hasonló kiadványból készített, 100 dalt tartalmazó válogatás volt, külön gyűjtést nem kellett végezni hozzá. Második kötetként a dualizmus jegyében a magyar gyűjtemény következett, erre irányult a Bartóknak és Kodálynak szóló felkérés. Az osztrák elképzelés szerint gyűjtéseiket a bécsi intézményhez kellett beadniuk, s cserébe ígéretet kaptak, hogy ha a továbbiakban ezek közül valamire szükségük volna, akkor azt Bécsből megkaphatják.

A bécsi központ egyidejűleg egy harmadik közös projektbe is belefogott. Nagyszabású jótékony célú *Történeti Koncertet* (*Historisches Konzert*) szerveztek a hadiözvegyek és hadiárvák javára. Az 1918. január 12-én megrendezett, fényes protokollt felvonultató hangverseny egy osztrák és egy magyar zenei részből állt. A magyar rész szervezésére Bartók kérték fel, aki a közreműködést is vállalta. A koncerten elhangzottak Bartók és Kodály legújabb népdalfeldolgozásai is, Székelyhidy Ferenc tolmácsolásában, Bartók pedig zongorán működött közre.

Bartók és Kodály *Száz magyar katonadal* című gyűjteménye

A zsebkönyvnek szánt népdalkiadvány kézírata 1918 márciusára ugyancsak elkészült. Mivel Bartókot a hangverseny előkészületei eléggé elvonták a szerkesztési munkáktól, ezért azt főként Kodály végezte. A kottatisztázatokon szereplő dalszövegek német nyersfordítását a két feleség: Bartókné Ziegler Márta és Kodály Emma készítette el. Erre azért volt szükség, mivel a kézirat – mint a háborúban minden, ami a katonasággal összefüggésben volt –, a cenzúra hatálya alá esett. A füzet egy része újabb népdalokból állt, melyeket a honvéd- és a közös hadsereghez tartozó laktanyákban¹⁴ a helyszínen kottáztak le, ezekről fonográffelvétel nem készült. A dalok másik része a régebbi gyűjtésből való volt, amelyek között fonográffelvételek is akadtak. Erre a kiegészítésre a földrajzi és zenei kiegyenlítettség miatt volt szükség.

¹³ PAUMGARTNER 1918

¹⁴ Bartók a következő laktanyákban gyűjtött: Arad, Besztercebánya, Marosvásárhely, Pozsony; Kodály gyűjtései pedig az alábbi helyekről valók: Budapest, Kassa, Nagyszalonta, Ránkfüred.

A gyűjtemény Bartók és Kodály első nagyobb léptékű közös munkája, a magyar népzene kutatás egyik mérföldköve. A válogatás és szerkesztés során merült fel először a szövegek és dallamok értékének tudományos mérlegelése a közreadás szempontjából. A fontos nem az volt, hogy mindkettőjük gyűjtése egyformán szerepeljen, hiszen Kodály gyűjtése az egész anyag közel 2/3-át, míg Bartóké csupán 1/3-át tette ki.¹⁵ A cél inkább az volt, hogy a dalok terjesztésre alkalmasak legyenek, reprezentálják az ország minél nagyobb területét,¹⁶ s lehetőleg jellemző dallamtípusait.

Az új stílusú népdalok gyors és nagy területen való elterjedésében a háború nagy szerepet játszott, így a katonadallal kapcsolatos munkáknak köszönhető a magyar népzene e sajátosságainak felismerése is. Bartók erről szóló alapvető tanulmányának első közlése német nyelven a *Történeti Koncert* műsorfüzetében kapott helyet, *Die Melodien der madjarischen Soldatenlieder (A magyar katonadalok dallamai)* címmel.¹⁷ Ebben fogalmazta meg a magyar új stílusú népdalok jellemzőit, Kodály pedig a népdalfüzet dallamainak közlési rendjében először alkalmazta, a finn zenei rendszer általa kidolgozott magyar adaptációját, amit a közhasználatban kadenciarendként ismerünk. A dalok lejegyzése során kristályosodtak ki végleg az új stílusú népdalok formai, metrikai, dallami és előadásbeli jellegzetességei, s az előadásmód jelzésére ekkor állapotodtak meg a *tempo giusto* terminus egységes, speciálisan magyar használatában. Elmondhatjuk, hogy a gyűjteménnyel kapcsolatos munkák alapvető szerepet játszottak a magyar nemzeti identitás zenei sajátosságainak tisztázásában.

Nézetkülönbségek: birodalmi és/vagy nemzeti

A népdalfüzet és a *Történeti Koncert* kapcsán az osztrák és magyar fél együttműködésében a két fél politikai-kulturális nézetkülönbségei, érzékenységei is felszínre kerültek, noha ezeket mindkét fél igyekezett minél kultúráltabban elrendezni.

¹⁵ Kodály része 65 darab, Ebből Emma gyűjtéséből is szerepel 4 népdal. Bartók 38 dallammal szerepel.

¹⁶ A 100 dal a történeti Magyarország 23 megyéjéből való.

¹⁷ BARTÓK 1918. 36-42.

A Kodály-hagyatékban őrzött javaslattervezetében Kodály a Honvédelmi Minisztériumot próbálja meggyőzni arról, hogy a magyar érdek azt kívánja, hogy a gyűjtés és kiadás munkálataira magyar központ alakuljon, s a magyar gyűjtések anyaga ne kerüljön ki az országból. Félő ugyanis, hogy a kiküldött anyag sorsa ellenőrizhetetlenné válik, vagy akár el is vész:

„Magyar részről külön kiadvány volna az egyedüli helyes megoldás, sőt leghelyesebb volna e magyar kiadvány alapjául szolgáló gyűjtés Központját Budapesten szervezni, s úgy a magyar mint a korona országaiból származó anyag összegyűjtését erre bízni, s a bécsi központból kikapcsolni.”¹⁸

E javaslat további sorsa ugyan nem ismert, azonban tény, hogy a gyűjtések nem kerültek ki Bécsbe.

Ugyanebben a dokumentumban utal Kodály a magyarok „néptörzs”-ként való kezelésének problémájára is. A fogalom Ferenc József egy korábbi, hivatalos megfogalmazásából ment át a köztudatba.¹⁹ Ez ellen a gondolkodásmód ellen szól Kodálynak a magyar álláspontra tett javaslata: „Egy a bécsi központba kiküldött magyar szakértő csak mint egyik »néptörzs« képviselője szerepelne a többi között. Magyarország megfelelő képviselője csak egy bécsivel egyenrangú budapesti szervezet lehet.”²⁰

A katonadal-füzet szerkesztőinek a válogatás zenei és néprajzi szempontjain túl tekintettel kellett lenniük arra, hogy a szövegek ne sértsék az osztrák fél érzékenységét, az összeállítással ugyanakkor a sajátos magyar szempontokat is érvényre kívánták juttatni. A füzethez lehetőleg a magyarságot erősítő, a magyar katona karakterét kifejező dalokat próbálták kiválogatni. Céljuk kimondatlanul a katonák érzelmi támogatása volt úgy, hogy a honvéd- és a közös hadseregben szolgáló

¹⁸ *A N[agy]m[éltóságú] honv[édelmi] min[ister] Úr kérdései* Kodály Archívum N-28.220/1–5.

¹⁹ Utalás Ferenc József 1903 szeptemberében a galíciai Chlopyban kiadott, nagy felháborodást kiváltó hadparancsára. Az uralkodó ebben határozottan elutasított minden olyan törekvést, amely a Monarchia hadseregének egységét veszélyeztette. A közvéleményt nemcsak a hadparancs hangneme sértette, hanem az a tény is, hogy a dualista alapelveket figyelmen kívül hagyva a magyarokat a Monarchia egyik „néptörzs”-ének nevezte. Lásd GUNST 1987. 389.

²⁰ GUNST 1987. 389.

magyar katonák számára a katonadalok egyben a túlélés eszközei legyenek.

Osztrák szempontból a katonadalok éneklésével a birodalom erejének a felmutatása volt a cél, a háború győzelem irányába való elmozdítása, s ezért a diadalmas, vidám, pozitív hangnemet részécsítették előnyben, de volt egy olyan megfontolás is, amely a hosszú háborúban az éneklés pszichológiai szerepére, mint lelki megkönnyebbulést hozó eszközre apellált. Kodályék a hasonló szempont érvényesítésénél a katonákban bizakodást ébresztő dalok kiválasztását tekintették szempontnak, és mégsem tekinthettek el attól, hogy a magyar népdalok, és főként az idegen érdekekért harcba induló katonák dalai, jellemzően szomorúak voltak, különösképpen az erdélyi keservesek. Ezért amikor a dalszövegek fordítását a Hadügyminisztérium Sajtóosztálya cenzúra alá vonta, több kifogást is emelt a dalok szövege ellen. Három dalt emiatt a már megszerkesztett kéziratban ki is kellett cserélni, s a pótlások miatt felborult zenei rendet bonyolult átszámozásokkal lehetett csak helyrehozni. A csere indokára csak következtetünk: a kérdéses katonadalok (keservesek) túlságosan negatívan szóltak a háborúról. Volt azonban egy másik kifogás is, ami a *Történeti Koncert* kapcsán kapott hangot. A műsorfüzetbe kerülő dalszövegek egyikében ugyanis a katonadalokban gyakori „Ferenc Jóska” familiáris kitétel szerepelt, amit osztrák részről tiszteletlenségnek tartottak a császár személyével szemben (akkor még úgy volt, hogy a császár személyesen is jelen lesz a koncerten). Így az „Olvad a hó, csárdás kis angyalom, tavasz akar lenni” kezdetű dal eredeti szövegfordulata („Nem lehetek én rózsa / Elhervaszt Ferenc Jóska”) a cenzúrázás után („Nem lehetek én rózsa, / Elhervadok bánatba”) átírt formában került a nyomtatványba. A daloskönyvben azonban – talán a korábbi meggyőzések eredményeképp – a „Ferenc Jóskás” dalok bennmaradtak.

A dualizmus jegyében *Daliás Idők Muzsikája* címmel a budapesti Operaházban rendezték meg a hangverseny magyar megfelelőjét 1918. május 26-án. Az eredetileg a bécsivel azonosnak elgondolt műsort – osztrák meglepetésre is – teljesen megváltoztatták, és a magyar rendezésű programból Bartókot és Kodályt –, akik állami megbízásból foglalkoztak e dalokkal – teljesen kihagyták. A magyar zenei hivatalosságok számára ez adott alkalmat arra, hogy az új magyar zenével való szembenállásukat Bartók és Kodály személyével szemben is kinyilváníthassák, egy magyarnak vélt konzervatív, de inkább

németes zenei irányzat szereplőit helyezve előtérbe. Nyilvánvaló volt, hogy a magukat magyarnak valló szervezők az új magyar zene iránt érzett ellenségeskedésen túl a magyar népdalt sem érezték magukénak.

Nemzetek feletti – osztrák és magyar értelmezésben

Az eddigiek alapján felvetődik a kérdés, valójában mi lehet a magyarázata annak, hogy a hatalmas emberi és anyagi áldozatokkal járó, már-már vesztesre álló háború végjátékában az osztrák hadvezetés népdalgyűjtési és -kiadási munkálatok elindítását tartotta fontosnak?

A történeti munkák alapján a választ a birodalmi hadsereg szerepében találjuk meg. Az osztrák mellett 11 további nemzetiséget magába olvasztó Monarchiában ugyanis a hadsereg kezdettől fogva kiemelt helyet foglalt el. Egyes osztrák vélekedések, de különösen a bécsi udvar megítélése szerint a német vezényleti és szolgálati nyelvű közös hadsereg, az uralkodóházhoz feltétlenül hű tisztikarával együtt, a dualista állam integritásának egyik szimbólumává vált, valamiféle nemzetekfelettiesség megtestesítőjévé. A császár és Ferenc Ferdinánd főherceg egyenesen a birodalom legfontosabb s talán utolsó összetartó erejét látták benne.²¹ A Monarchia földrajzi, gazdasági, kulturális rétegezettsége, tartományainak kiegyenlítetlenségei éppen egy egységes birodalmi identitás erősödésének nem kedveztek. A hadsereg tehát olyasmit képviselt, amiben a birodalom különben gyenge volt: a különbözőségek dacára is az egységet testesítette meg. A Monarchia egységéről folytatott, egyre hangosodó vitákban maga az uralkodóház is a nemzeti sajtóságokat figyelembe vevő, de egységes birodalom megőrzése mellett volt, és az ilyen irányú törekvéseket pártolta. Ebbe a vonalba illeszkedett a Hadügyminisztérium *Zenetörténeti Központjának* célkitűzése is.

De mit is jelentett a népdal a magyar katonáknak?

A katonák énekléskor a saját hagyományukból merítettek. A dallam már maga is az otthon levegőjét árasztotta, egy dalt katonadallá azonban elsősorban a szövege tett, azokat alakították át az önkifejezés szükségleteinek megfelelően. A szövegek „testre szabása” legtöbbször már korábban ismert lírai vagy betyárnóták, régebbi katonadalok aktualizálásával történt. Így került pl. Kossuth Lajos neve helyett

²¹ Vö. POLLMANN 1994. 283. és BALLA 2003. 12.

Ferenc Jóska a dalba, az állomáshely, csapattest, fegyvernem vagy ütközet helye a szövegbe. E szövegekben realitás és költészet, józanság és humor, hazafias lelkesedés és elkeseredés, félelem és hősiesség keveredett. A közös anyanyelven énekelt dal már az éneklés aktusa által is közösséget teremtett, az identitást erősítette. Az otthonából, szerettei köréből kiszakított katona a dal által virtuális otthonlétet teremtett magának ott is, ahol minden és mindenki idegen volt körülötte. A dalokban emlegetett „babám”, „kis angyalom”, az édesanya, a falu, a szülőföld olyan alapvető kötődési pontok, ami által az egyén újra és újra meghatározta önmagát, és a múltjából táplálkozva képes volt megújítani a jövőbe vetett reményt.

A katonadalok tehát, mint a magyar katonák nemzeti identitásának spontán kifejeződései, valójában ellentétesek voltak a propagandisztikus bécsi törekvésekkel, s nem fértek bele a maga kulturális identitását bemutatni kívánó magyar hivatalosság világába sem. Történelmi, kulturális értelemben az utolsó szó azonban mégis e daloknak jutott. *Népdalterjesztő katonaság* címet viselő jegyzetében Kodály Zoltán úgy jellemzi a katonadalokat, mint a magyar katonák láthatatlan, szervezetlen és hatalmas szellemi fegyverét, amelynek békés hódítása nemcsak a közös hadsereg velünk szomszédos nemzetiségeinek népdalkincsére volt kimutatható hatással, de még az ellenséges nemzetek népdalgyűjteményeiben is nyomot hagyott. Kodály tehát a magyar katonadaloknak tulajdonít nemzetekfelettséget, és a kérdést egy magasabb dimenzióba helyezve így láttatja őket:

„[...] ez a hang hamisítatlan magyar volt, a nemzeti eredetiség olyan tárháza, amiben ma és még soká gyönyörűséggel és épüléssel fognak elmerülni nemzedékek. [...] dalai révén a magyar közös hadsereg a békés hódításnak, a népek közti megértésnek olyan eredményeit érte el, amit semmi más eszközzel nem ért el semmiféle kormányzat.”²²

²² VARGYAS 1993. 36–37.

IRODALOM

BALLA Tibor

- 2003 *Szarajevó, Doberdó, Trianon.* Magyarország I. világháborús képes albuma. Szerk. Illés Andrea. A képeket válogatta Balla T. és Illés Andrea. Scolar Kiadó, Budapest.

BARTÓK, Béla

- 1918 Die Melodien der madjarischen Soldatenlieder. In: *Historisches Konzert am 12. Jänner 1918. im großen Saale des Wiener Konzerthauses veranstaltet von der Musikhistorischen Zentrale des k. u. k. Kriegsministeriums zu Gunsten der Witwen und Waisen österreich[ischer] u[nd] ungar[ischer] Soldaten.* K.u.k. Kriegsministerium Musikhistorische Zentrale, Leitung Dr. Bernhard Paumgartner. Universal Edition A. G., Wien. 36-42.

DILLE, Denijs

- 1970 Bartók und das Historische Konzert vom 12. Januar 1918. *Documenta Bartokiana.* Bartók Archiv, Budapest, 1970. Heft 4. 43-69.

GUNST Péter

- 1987 *Magyar történelmi kronológia.* Az őstörténettől 1970-ig. 6. kiadás. Gunst Péter szerkesztésében. Tankönyvkiadó, Budapest.

PAUMGARTNER, Bernhard

- 1918 *100 deutsche Soldatenlieder* [100 német katonadal], hrsg. vom k. u. k. Kriegsministerium (Musikhistorische Zentrale), erster Band. Soldaten-Liederbuch. Verl. der Universal-Edition A. G., Wien.
- 1969 *Erinnerungen.* Residenz-Verlag, Salzburg.

POLLMANN Ferenc

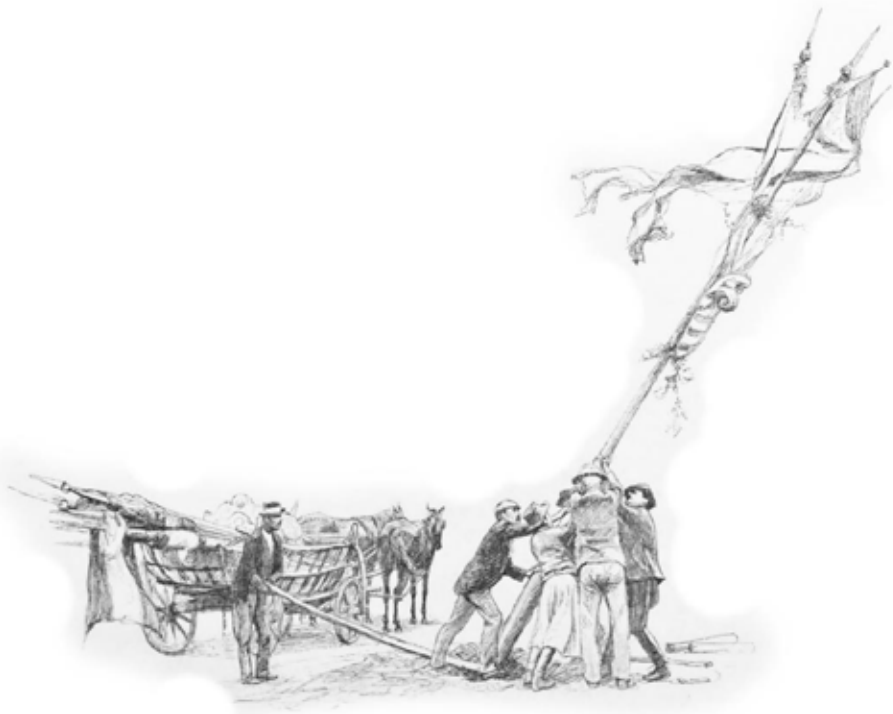
- 1994 A birodalom védelmezői. In: Kuczka Péter (főszerk.): *Magyarország története.* Pannon Enciklopédia. Dunakanyar 2000, Budapest. 381.

SZALAY Olga

2010 *Száz magyar katonadal.* Bartók Béla és Kodály Zoltán kiadatlan gyűjteménye, 1918. Dokumentumok és történeti háttér. – Hundert ungarische Soldatenlieder. Béla Bartóks und Zoltán Kodálys unveröffentlichte Auswahl, 1918. Dokumente und historischer Hintergrund. Sajtó alá rend. / Herausgegeben von Szalay Olga. Balassi Kiadó – MTA Zenetudományi Intézet, Budapest.

VARGYAS Lajos

1993 *Magyar zene, magyar nyelv, magyar vers.* Kodály Zoltán hátrahagyott írásai 2. Vargyas Lajos szerkesztésében. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest.

SZALAY, OLGA

IMPERIAL, ALTHOUGH NATIONAL, YET TRANSNATIONAL Bartók and Kodály's collection of soldiers' songs from the time of the Great War

As a last demonstration of its power, the Monarchy undertook to publish folk songs. Bartók and Kodály were commissioned in 1916 by the Austrian Ministry of Defence to compile a pocket-size collection under the title *One Hundred Hungarian Soldiers' Songs* for the soldiers to use in community singing. Bartók and Kodály visited many barracks in the hinterland collecting soldiers' songs. The paper clarifies the peculiar contradictions between the considerations of the commissioning institution and that of the editors. It is mentioned that the collection carries important realizations concerning the characteristics of the Hungarian musical identity as the war itself, too, contributed considerably to the beginning of a new musical era, the propagation of the Hungarian new style. Kodály also pointed out the transnational dimension of the propagation of Hungarian soldiers' songs. The paper summarizes the results of the author's 2010 book, *One Hundred Hungarian Soldiers' Songs*, published in Hungarian and German.

A tatai hadgyakorlatra tartó vidéki küldöttségek (1897)